

Сергій КОЛОМІЄЦЬ – письменник, художник. Народився 13 лютого 1963 року в селі Дмитрівка Кременчуцького району Полтавської області. Мешкав із батьками в селі Потоки, закінчив місцеву школу. У 1980–1983 роках навчався в Комсомольському гірничо-металургійному технікумі, після нього – служив у війську. Протягом 1985–1990 років здобував спеціальність зооінженера в Полтавському сільськогосподарському інституті, за розподілом потрапив у село Бутенки Кобеляцького району головним зоотехніком колгоспу. Тут розпочав і творчий шлях маляра й літератора. Після розпаду колгоспу не цуравсь жодної праці, аби вижити, однак мистецької діяльності не покидав: влаштовував персональні виставки картин у Кобеляках і Полтаві; організував аматорський театр “Оратанія”, писав для нього п’єси, робив їх постанови, у яких грав головні ролі.

У 2000–2001 роках навчався в Полтавській сільськогосподарській академії на факультеті “Менеджмент організації”. У ці роки став одним із засновників театру “ПарМіКо” при обласному музичному училищі, разом із його акторами сценічно втілював два власних твори – “Храм Прозріння” та “Гримаси часу”.

2002 року призначений директором Кобеляцького районного будинку культури, 2004-го став керівником дитячої художньої студії “Веселка”, у 2008–2009 роках працював режисером народного театру при Кобеляцькому РЦКД. Прагнув поставити свою драму-містерію “Переволочна”, але обставини не дали зреалізувати задум. Написав сценарій і 29 червня 2009 року провів за ним у селі Світлогірське, поблизу затопленої Переволочки, мітинг-реквієм, присвячений 300-літтю боротьби гетьмана Івана Мазепи за визволення України, після чого був звільнений. Наразі працює керівником гуртків “Образотворче мистецтво” й “Етнографія” в сільських школах району.

Пише вірші, пісні, поеми, картини, знімає фільми. На його слова для українських рок-гуртів створений гімн “Євшан-зілля”. Драма-містерія “Переволочна” була відзначена Першою премією на міжнародному літературному конкурсі “Козацька балачка”, який відбувся в “Мамаєвій Слободі” (Київ, 2011). Друкувався в місцевій та центральній періодиці.

СВЯТО НОВОЛІТТЯ

Оповідання

I

Сонце запалило під роздольним небом Полтавщини першу свічку на алтарі осені. Свіча боязко розгорілась багряним вогнем і пустила в придніпровську долину краплю золотавого воску. Перлина, виношена мріями теплого літа, покотилась по листю берестків – упала на тополі, підпалила клени і застигла на ризці янтарного намиста граціозної двадцятип’ятирічної сосни. Літні сосни, наповнені живицею досвіду, висповідувались перед святим небом. Схилили до землі високе чоло, склали на грудях засмагли руки і стояли в очікуванні причастя вересня. У підпаленому фіолеті дня розмірено кружляла сім’я круків і переклично, хриплим металевим бовканням оповіщала округу про прихід недобрих часів.

На лівому березі Дніпра стояло 14 вересня за новим стилем – свято Новоліття.

Іван, зачайвшись поміж двох сосен, споглядав, як зелені голки, у творчому пориві вітру, вишивали химерний візерунок у височині небесної блакиті. І ніби не сосни, а мати і бабуся натхненно працювали над полотном білих рушників. Періодично згадували своє. За роботою, розмірено, обговорювали трепетну тему, вкладаючи душу, досвід і родову мудрість у витончений оберіг. У затишку чергової думки закінчили роботу, поклали вишитий оберіг на прозору височину, зітхнули, на мить розслабили невтомні руки. Заворожено милуючись неповторністю ажурної миттєвості, непомітно розтанули в піднебессі. Теплий порив осіннього вітру підхопив неземне творіння і розвісив над світлинами родичів і знайомих. Галерея небесних портретів, зібравшись на обрії у родо-

вий іконостас, пливла під вишитими знаками світлицею ясного неба. Образи, скроплені променем старого світила, оживали у хмарних обрисах і прискіпливо вдивлялися, здавалося, прямо в душу нащадка, глибокими, пронизливими очима. Наостанок кожен говорив йому напутнє слово і зникав у ореолі соснових крон.

Іван ліг горілиць. Згадалось босоноге, безтурботне дитинство на околицях Градицька, які він винищпорив до останньої лисячої нори. У височині попливли поля. Між пшеничними ланами, благословенними чародійним співом жайворонків, грузно курився слід підводи, ущент завантаженої хлібом. Батьківська сіножатя видзвонювала свіжо вимитими копцями. Нив'я хорально виспівувало снопами, налитими добірним зерном, біля соборно возвеличеного на пагорбі, древнього, наче світ, вітряка. На його порозі стояв усрібнений борошном років мельник. Здалося, що навіть у спогадах, старий упізнав у літньому воїні малого Іванка. І – як тоді – душа побігла за село послухати солодкі повір'я, під мління столітніх жорновів. Обвітрені крила вимерлого за часів електрифікації зерномельного птаха з кожним помахом змінювали картини часу. Пам'ять Івана похапцем збирала відзнятий із життям матеріал. На ходу монтувала в хронікально-документальну стрічку. Вітряк проектував кадри втрачених відчуттів, оновлюючи переживання, імена та події.

Екраном свідомості пронеслися вершинки революції. З-під чорних копит лихогривих коней бризнула червона заграва, спопеляючи ниви, людей і час кривавою фарбою громадянської війни. В її полум'ї мчали тачанки, засіваючи поле кулеметними чергами. У палаючі пшениці падає підкошений кулею жайвір. Ламали крила і рвали душу дві лелеки над гніздом, що потонуло з малечею в підпаленім лихоліттям горнилиці селянської оселі.

Небо вмовкає. Ниви заростають бур'янами. Здавалось, він входив не в село, а в його генетичну вікову свідомість. Назустріч виснажені голодом зі зруйнованих церков ішли тіні земляків. Вони потайки молилися в руїнах безкупольного храму, благаючи Всевишнього зглянутись над стражденною Україною і дати долю хоча б їхнім дітям. Іван силкувався упізнати, вирізнити зі знеособлених силуетів бодай одне знайоме обличчя. На шії земляків бовваніло каторжне ярмо колгоспу, гнуло голови селянам до самої землі, а за ними на весь

обрій виключно красувався лозунг: “Партія – розум, честь і совість нашої епохи”.

Почорніло.

Безпорадність ще раз пережитого розтанула в сюжеті наступної стрічки. У бузкових дібровах розквітало його перше кохання. Дивне поєднання грізного та прекрасного. Саме воно вирізнило найістинніше з потоку кадрів життя. Кохання прийшло до Івана в зрілі роки. Зустрів намріяне барвистим букетом вирощених у серці яскравих почуттів. Вони п'ярко виспівували кожною квіткою, млосно пульсували загадковим бісером незвіданості. Душа розкрилась у сяйві взаємної любові. І він, син землі та плуга, інтуїтивно віднайшов найпотаємніші, найпотрібніші, найніжніші слова. Як легко складав їх у прості фрази. Але висота їхня була висічена серцем у скрижалях народу і дана у мить кохання, як дар сокровений, для головного – щоб рід був. І вірші лилися самі собою. Не відала душа Івана, що дошукувалися їхньої сили поети минулого і сходитимуть у муках творчості митці майбутнього. А тут просто, щиро, не ради слави він простеляв коханій ромашковій поля, запалавав яблуневі ночі, підносив перли мерехтливих зірок, дарував їй найдивовижніші сукні весняних лісів, обмережених квітом луків. Цього дива не могли скроїти майстри Ренесансу і не зможуть виставити кутюр'є у престижних салонах ХХІ століття. І не придбати це дивовижжя, бо дається воно кожному від землі небом у час найвищого злету істинного кохання.

Вона була молодшою від нього на десять років. Благодать полтавських степів розділила свою щедрість з дівочим серцем: обдарувала талантами, наділила красою, озолотила душу щедрістю і не за роками жіночою мудрістю. На Покрову стала йому лагідною і розсудливою дружиною, а на Пантелеймона благословила їх лелека первістком. Як вони чекали, вимолювали душу дитини до свого сімейного кола! Назвали Миколою, на честь батька по Івановій лінії. Вимріювали вечорами біля коліски, часто вдивляючись у личко, ким же стане їхній син? Іван хотів, щоб лікарем, на те, говорив, було Боже провидіння, а мати – щоб господарював на батьківській землі і не цурався роду. Свої побажання висловлювали рідні, але питання лишалося відкритим на розсуд часу і долі. І чи зможе він поділитися життєвим досвідом, підтримати й допомогти синові, адже тільки встигли постригти малого з кумами та гучно відсвяткувати перший рік життя, як розпочалася війна?..

Вітряк сповільнив оберти. Останній кадр оплавило нестерпне сонце й розпеченою лавою досада побігла по пливці, змішуючи минуле з небуттям. Але мельник спохватився вчасно. Події знову набирали хід: пронизливий голос Левітана, збори, військкомат, ешелон, перше хрещення вогнем, що переростало в суцільне зарево, з якого вибратися ніяк не вдавалось. Біль невідворотності заповнив свідомість. Багато переживає людина. Але водночас витримати накопичене під силу не кожному. Поглянув зверху небесний мірошник у зболену душу людини і самочинно зупинив стрічку спогадів.

Екран свідомості залила реалія дня.

Не випадково він знову лежав у рідних травах. Спочатку його військову частину хотіли відправити на Західний фронт, але плани командування різко змінилися. Видно, земля не хотіла відпускати улюбленого сина. Ростила душу й тіло чеснотами і своєю силою, якими й повстав на захист проти ворога її.

Іван перевернувся, розкинув руки, ніби хотів обняти свою землю, і на повну душу вдихав її неповторний аромат. Мозолистими пальцями у руні різнотрав'я намацав крихітну кульку родючого ґрунту. Ніжно взяв її. Став на коліна і поклав на долоню, густо сходжену лініями долі. Вперше теплі чоловічі очі дивились на неї, як на рівну собі істоту. Дитина Всесвіту благально горнулася до нього всім тілом. Хвилі болю, змішані з радістю відкритого, запульсували переживаннями в його великому доброму серці. Солдат відчув: тільки він і більше ніхто не захистить і не врятує її. “Яка ти маленька і ніжна, – мовив, торкаючись вказівним пальцем живильної благодаті. – Твоя велич зіщулилась у руках людини. Твоя доля залежить від сердець і розуму, що направляють ці руки. Я знаю, ти хочеш любити, родити, світло і легкокрило мандрувати в просторі галактики на радість Богу і людям. Чому ж радість твоїх сподівань ми затьмарили в собі злом братовбивства? Малим я не раз відпускав із руки крапчасте сонечко летіти на небо до своїх діток. Не бійся, я не дам тебе на кривду. Зараз грізний час. Поживи в мене біля серця, зігрійся, заспокойся і не тремти. Я захищу тебе... Ми ще розправимо крила, ми ще помандруємо з тобою щасливими дорогами”.

Іван загорнув безцінну землю в маленький вишитий рушничок. Перехрестив і поклав коло серця. Підвівся, поправив ремінь і тією ж натруженою рукою взяв гвинтівку.

Підрозділ, у якому Іван служив, отримав наказ зробити розвідку для прориву головних сил і – за можливістю – підготувати плацдарм для першого удару. А оскільки він був родом із цих місць, то в загін до коренастого майора, кашкет якого двічі прострелений, визвався першим. Чоловік устиг ще заскочити додому, пригорнути до серця дружину і високо, до сонця, підняти синочка. Віддав нехитрий армійський пайок. У подарунок синові залишив саморобну запальничку, сопілку, вистругану пташку і тепло власної душі. Міцною рукою погладив його ріденькі темно-русі кучері, поцілував на прощання, обійняв кохану. І коли солоний струмок жіночих сліз змішався з порохом і потом його гімнастерки й почав сумом щипати серце, сказав: “Не плач, рідненька, не час тужити, я живий, виженемо фашиста – і все буде гаразд. Заживемо! Ще краще, як до цього. Миколку женимо. Онуків няньчитимемо”, – і з цими словами – підхопив її на руки, закружляв кімнатою. Жіноче серце забуло про біль: двері, вікна, рушники сплелись у барвистий вінок. Її довге шовковисте волосся розвіталася колом. Очі блищали забутою радістю. Губи, напоєні нектаром поцілунків, пашіли стиглими полуницями. Серця батьків прощально обіймалися, а малий на хвилі сімейного щастя радісно тупцяв у ліжку, весело вимовляв по складах найзаповітніші слова: “Ма-ма, та-то”...

І вітряк, і всесвіт оберталися далі, але – без них. Добра пам'ять не змолоса в жорстоких жорнах світу. Живою зерниною залишилася щаслива мить. Кинь у важкий час – і подобріє рятівним паростком спогадів.

Так і залишилася тримати його за руку. І досі він дивився з любов'ю в її ненаглядні очі, ніби при освідченні. Вона першою відпустила його. Мовчки перехрестила і додала: “Бережи себе. Бережи, любий. Ти у нас один, один-єдиний! Повертайся. Я буду молити за тебе Бога і чекатиму. Чекатиму завжди, день і ніч. Повертайся, коханий!”.

Малий, уловивши тривожну нотку в материнім голосі, заплакав. “Ми чекатимемо”, – збрала силу в радість, і Миколка замовк, кліпнувши темними очима.

Востаннє обійнялись, але час зустрічі вичерпавсь і покликав за собою солдата. Іван підхопив речовий мішок, зброю і переступив поріг рідної оселі слідом за ним. На подвір'ї зупинився. Вдихнув на повні груди свіжого повітря. Правицею підтягнув ремінь гвинтівки і на останок сказав дружині: “Не проводжай мене. Не рви серце. Все буде га-

разд. Живіть...” – замовк на півслові. До горла підкотився клубок не виплаканих сліз. Сильна воля греблею перегородила солоний потік, і він застиг росою в молодих, але посивілих дочасно очах українця. Різко, по-солдатськи повернувся й пішов. Скрип хвіртки обітнув серце дружини. Кинулася слідом, але його слова стримали її чайний порив. За ним для неї дороги не було, а в хаті надривно плакала дитина. Забила в повітрі крильми. Махала услід квітчастою хусткою, аж доки постать чоловіка не зникла за рогом вулиці. І завмерла впійманою птахою на рідному подвір’ї.

Іван так і не озирнувся. І тільки бита дорога обмивала свої босі ноги в теплій росі його зболілих очей.

Ніби в дзеркалі обрїю бачив мерехтливі спалахи її хустки і очі, безконечно кохані очі. Серце витіснило останні краплини крові, протестувало й не хотіло більше битися. Душа прийняла вирок: дорогами її дорогоцінних очей на цій землі він уже не мандруватиме ніколи. “Ніколи!” – заgrimів відлунно крижаний голос чорного грому над вічним Дніпром.

Гроза покотилася околицею його села. Зупинився. На мить стиснув повіки. Миттєвість виокремилася у ціле життя. Душа протестувала й не могла добитися справедливості ні від збайдужілого до людини світу, ні від його верховного небесного судді. Хотіла відкинути дику примару реальності, яка періодично на його землі влаштовувала жертковий бенкет воєн, переступити за грані часу, знайти інше, краще місце, але там не було його, того колишнього Івана, не було ні жінки, ні дитини. Безвість. Коло замкнулося.

У болісному метанні зникла хата з лекама й відлітала у вирій сама знедолена Україна. Він простягав слідом руки й не міг дотягнутися. Подумки кинувся навздогін, але там постало назначене. Холодний піт обдав свідомість, і він різко розплющив очі. Перед чоловіком виріс до самого неба його рідний Дніпро. Хвилі могутньої, нескореної ріки сріблилися в осінніх променях незворушного світила до самого неба.

Біль спалахував у серці. Чому так немилосердно розпоряджається доля? Чому постійно на цій землі потрібно проходити випробування? Чому душа за життя потрапляє не раз на судилища й каторги замість того, щоб спокійно жити в Богом даній розкоші? І вхід сюди їй відкриває любов, але чому вихід у руках смерті? І не можна нічого змінити. І місце йому, Іванові, є тільки одне у світі – тут, де його святе джерело постійно каламутять

чужинці. Це їх муштровані коні після шаленого, кривавого бігу втамовують сталеву спрагу древніми водами з аорти Дніпра. Але й ті, в чіх колгоспах він працював, зганяли піт і пили кров не менш загарбників... Питання самі підказували відповіді...

Схвильоване серце приклав до кручі – і земля заспокоїла.

Для кращого огляду широко розсунув лапаті віти молодих сосен. Одна з гілочок напологливо поверталася на попереднє місце і заважала спостерігати. Іван хотів було зламати непокірну, але рука зупинилася, і він заплів її у косичку з іншими гілочками. Замислено взяв гвинтівку. В народі її називали “трюхлінійкою”. Дорогами воєн вона пройшла в одній шерензі з його дідом і батьком і, не зважаючи на час, залишалася такою ж відданою і ясноокою поруч з Іваном. Прилаштував зброю край стовбура і припав до окуляра. На березі історичної ріки відбувалося фантазмагоричне поєднання тіл: дерево, зброя, людина. Серце солдата погнало гарячу кров по воронованій сталі. Приклад зрісся з плечем. Снайперське око магічно зменшило відстань. Орел знявся над Дніпром. Застиг, роздивляючись із бистрини лету свої віковічні володіння.

Батьківська земля і своє небо удвоювали сили, зміцнювали дух, трюхлінійка додавала рішучості. Іван любив полювання, і зброя завжди магнетизувала його єство. Але цього разу він вишукував особливого, жостокіого звіра, котрий пробрався в його благословенні краї, щоб знищити все: Івана, сім’ю, народ, розтерзати країну і під іменем фюрера відібрати землю. Хоч, мелькнула думка, він і до цього не був господарем на своїй землі...

Чорнозем у всі часи притягував усіляких зайд. Скільки зброї, скільки кісток ковтнув! – не перелічити.

Від тих думок Іванові не стало легше. Він давно засвоїв один закон: народжений хлібом – воїн. Красу і благодать потрібно відстоювати.

Сили були далеко не рівні, з боку ворога – найновіша техніка, ефектна зброя, могутня армія, з боку Івана – рідна земля і старенька гвинтівка з кількома потьмянілими набоями. Але він захищав свого сина, родову ниву, саме життя, і це утворювало сили воїна. Саме зараз від нього залежало, що чекатиме Миколку і весь народ: рабство, загибель чи воля. Хоч і волі тієї, на мить задумався, в нього теж не було... Чому? Стихія війни швидко оговтала і відігнала на безпечну відстань не-

безпечну відповідь. Іван належав їй і перечити володарці не міг.

Окуляр прицілу вилловлював у сріблі великої ріки відкарбовану монету стародавнього острова. Впіймав. Зіниця снайперки наблизила в розрізі хрещатого прицілу білявого “арійця”. Солдат вермахту зухвало закатав рукава уніформи і по-господарськи озирав у бінокль позолочену вереснем округу. Іван генетично відчував: душу гітлерівця не радувало полотно осіннього дня. Думки офіцера вермахту, чин якого він уже встиг розгледіти, линули далі, на його, Іванів, край, щоб по витягнутій вперед руці Фюрера захоплювати й підкоряти. На добротній тканині, як відзнака чи тавро приреченості, чорнів і зухвало щирився Залізний хрест. Хрест прицілу смертельним поглядом уп’явся в нагороду окупанта. Збільшувальне скло оживило зловісність гітлерівської доблесті. “Скільки хрестів, – подумав Іван, – було поставлено моїм землякам за цей кусень іудиного металу!” Свідомістю заметушилися болісні картини спаленої України. Біль ятрив вселенські голосіння жінок. Із чорного полум’я війни, викресаного такими хрестами, до нього тягнулися з порожнечі безбатьківства руки осиротілих дітей. А ще їхні очі... Болісні і довірливі водночас, іконно благали захисту. У серці батька закипала кров, але свідомість протистояла. Він навіть тепер, зважаючи на всі факти внутрішнього суду з найпереконливішими доказами свідків, не міг убити людину.

Земля заклала в душу щедрість: саджати, сіяти, вирощувати, відавати людям, але не забирати, не убивати їх.

Відвів погляд від окуляра. Подивився в небо. Над його землею висів чорний хрест. Заплющив очі. Хрест пропав. Коли знову припав до прицілу, то зустрів у дніпровських далях, на грудях арійця, той-таки знак війни. “Що ж, – подумав Іван, – смерть позначає вибираних. Потрібно віддати данину нагороді. За все тут потрібно заплатити”.

Рукою змахнув піт. По-селянськи витер вологу об полу гімнастерки і знову ніжно долонею охопив розпашіле тіло гвинтівки. Совість начебто узаконила дійство, і розпашіла п’ятірня прагла винести вирок. Прогладжувала кожну впадину, кожен виступ вірної трьохлінійки, аж доки вказівний палець не ковзнув по слизькій вибалці спускового гачка і безповоротно завмер в його безодні. Душа перейняла подих. Серце оговталось, але перейшло в тіло пальця, збільшуючи ча-

стоту пульсу, і дзвін поштовхів відлунював у кожній клітині тіла. Попри всі докази розуму в холодному отворі дула билосся живе людське серце. Хай воно підвласне чужій волі, нехай у нього інша душа, у котру підселили недобрі наміри, але ж його благословив для життя сам Бог! І чи він у праві виймати кулею душу із собі подібного? Чи, може, війна і єсть божий промисел? Від цієї думки війнуло холодом. Аж запаморочилась голова.

На мить забув, що коїтьсся. Він не чув німецької мови, і це ріднило, не знав характеру чужеземця, і це приваблювало, молодість зближувала. Можливо, і в того бравого вояка був син? За інших обставин їхні діти могли б разом бавитись, а вони товаришувати. Він не знав і ні разу в житті не бачив цієї людини. Особисто Івану він нічого поганого не зробив. Злісне почуття помсти вмерло. Можливо, обидва були рідними в глибинах крові. Могутнє коріння, з якого вирости їхні держави, живило на міцному дереві розлогі гілки націй. Промайнула блискавична думка: вони можуть бути братами! Інша форма? Але не вона формує світогляд.

У напрузі духовних вагань сонце вийшло на середину Дніпра й зазирнуло в окуляр гвинтівки. На склі спалахнув зрадливий сонячний зайчик. Холодний відблиск упіймало зірке око супротивника. По його сліду офіцер навів бінокль. Погляди їхніх очей збіглися у віртуальній площині відшліфованих лінз. Зависла злочасна пауза. Зникла нерішучість, пішов здоровий розсуд, залишивши один інстинкт виживання. Дзвони сердець, збуджені канатами нервової напруги, все гучніше розносили тілом нечутні днів хвилі закличного набату. Над Борисфеном, як і тисячі років тому, тривало вічне протистояння народів.

Нарешті напруга дійшла апогею і обірвала заціпеніння. Розум підкорився всевладному наказові своїх вождів. Першим відірвав погляд прийда. Іван бачив, як рука німця потягнулась до гвинтівки, як знервовано смикнула чорний затвор душогубної зброї, як дуло із крупівської сталі почало робити свій смертоносний рух у його бік. Він заворожено дивився в зміїні очі війни. Здавалося, ще мить – і його проковтне чорне тіло смерті.

Зненацька над головою відчайдушно закричала чайка. Ні, це був не пташиний голос. Білогруда птиця благала з небес голосом його дружини: “Іване! Іване! Рідний наш”. Слідом скрикнула інша: “Тату! Захисти

нас! Ми чекаємо на тебе”. Серце стиснулося вказівним пальцем на розігрітому спусковому гачку. Постріл розірвав непорушну тишу дніпровської ідилії. Іван заплющив очі – і срібло почорніло.

Коли подивився знову, то монета острова обернулася для ворога іншим боком. Він бачив агонію смерті, яка непотрібною річчю висмикнула з його рук зброю, скатала у зворотний сувій наміри і кинула нездійсненими спокусливими мрії солдата вермахту на середині гоголівської ріки...

Птаха замовкла.

Острів розбурхався, різнокаліберними пострілами здійнялася стрілянина. Декілька куль просвистіло над головою. Заплетена гілочка молодої сосни скошено впала до його ніг. Не було ні радості, ні страху, ні осуду. Думка побігла до розпластаного тіла німецького вояка, хотіла підняти обірвану ним-таки нитку життя й повести до родини, але помисли перервала дальнобійна артилерія. Звуки “своїх” гаубиць привели до тьми. Гармати, ніби по корекції його пострілу, почали обробляти острів, не цураючись і протилежного берега ріки. Легкокрилі снаряди знімались у повітря з неораних степів поблизу його села. Пролітали густими вервечками над Івановою головою, кидаючи протяжний гелгіт виплаканим небом і грузно, невпопад падали на захоплену ворогом землю. До Івана доносився віддалений клекіт вибухів. Підвівся, взяв гвинтівку і через приціл, ніби через театральний бінокль, дивився з дніпровського “балкона”, як на сцені виконувала оперну партію солістка війни – артилерія. Її голос у кульмінаційний момент вибухав емоцією заряду, шматуючи все, що не припало до рівня ґрунту. Солдат не повністю розумів замисел, але сюжет хаотично інсценував прямо перед очима демонічне дійство, а підтекст, смертельні крики і стогін агонії – губилися у вибудованому самими ж людьми амфітеатрі війни. Після цієї партії нічого і нікого могло не залишитись ні на арені, ні в залі.

Невже велика любов породжує людину лише для акту знищення і загибелі?! Невже тільки кров і смерть – за право жити? Невже все не так?! Так! – гомерично заревів вибухом один із снарядів, що з неба зачув людину зі зброєю і рухнув на Іванову кручу.

Три осколки пронизали гострими краями запитань аuru людини, хресним дивом не зачепивши тіла.

Він кинув гвинтівку. Впав на коліна. Міцно стис руками голову і викрикнув до неба: “Го-

споди! Прости нас за братовбивство”. Склав у замок руки. Заплющив очі і пошепки звернувся до землі: “Всія тварі Создателю, часи і літа в своїй владі поклавший, благослови вінець літа Твоєя, Господи, зберігає в мирі люди і град Твій молитвами Богородиці, і врятуй ни”.

Канонада вщухла. Воістину дух у хвилину покаяння отримує Божу благодать.

“Як же ми багато втратили, – так і залишився стояти на колінах, – спокусилися революцією, зневірою руйнували храми. Нас відлучали від Тебе, від віри, відокремили від самої божої істини життя! Ми ж усі люди: українці, німці, французи, шведи... Не полюбивши ближнього, ми знищуємо себе! А це найтяжчий гріх, бо душа пристановища не має ні біля Тебе, ні на Небі,” – тепле одкровення прийняли руки хлібороба від власної землі, і молитва відновила його природу. Примирилися протиріччя. І здалося, що він просто заснув у спекотний день. Ось прокинеться – лан, жайвір у небі і назустріч жінка з дитям... І людська кров ніколи не проливалася в хліб, а лише ростила, і підіймала ним душу до сакральних висот. І ні кривди, ні брехні. Спів.

Звідкись ізблизька донеслося слабке, ніби комарине, дзижчання. “Звідки вдень комарі? – запитав себе подумки Іван. – Ні, це, напевне, Всевишній почув мою молитву і послав небесну колісницю забрати з тенет буття заблукалу душу. Гарно було б подивитися, як там на небі. Ніяких війн. Немає несправедливості. Гармонія між людьми, достаток і спів. Вічний спів літа і жайворонків”.

Чомусь саме спів асоціювався в нього з небом. І мати співала над його колискою. І в полі, на сіножаті весь рід співав. І в самого пісня аж рвалася з грудей. Тож, напевне, такі корені не могли не досягнути небесного відчуття.

Немає забутого – є непригадане.

Фантазія враз вималювала захмарні картини витонченої роботи. На небесній дорозі солдат шукав очима золочену колісницю, але замість неї у його світ увірвалася вороняча зграя “мессершмідтів”.

Реальність повернулася. Але на цей раз – щоб забрати і його молитву.

“Ні, голубки, не від Бога ви...”.

Перезарядив гвинтівку. Підпустив здобич ближче. Взяв випередження і послав кулю назустріч ведучому. Потім ще і ще підпускав і стріляв у наступних. Задоволено відчував, як 7,62-міліметрові “стріли” впивались у сріблясте пір’я зметаморфізованих на-

хаб. Сама воля прагла зупинити навалу, але плин часу давно привідкрив двері війни, і вхід у вічність був строго-настроено закритий перед інфікованими війною землянами.

У запалі борні скінчилися патрони. Радості солдата не було меж, як один із “мессерів” усе ж упав на крило і потяг чорний дим хрестів у дніпровські плавні.

Сьогодні був його день на його землі. Міцною селянською статуєю стояв оберегом рідного краю. Фундамент храму життя заклав рід, споруду духу – день за днем, цеглинка за цеглинкою – виводив самотужки. У день Новоліття його цільна душа стала Собором на високому березі рідного Дніпра. Через строгі чоловічі вуста в горно дня, у якому виплавлювалася перемога, хорально гримнули слова: “Що, захотілося скуштувати українського зерна? Думали своєю технікою легко здолати простого солдата. Хто не орав і не засівав землю, хто не зігрівав її люблячим серцем, тому не ласувати надурняк короваем! А хто захоче силою забрати, той безславно зложить свої кістки. Ви чуєте мене, чорнороті ворони! Це кажу вам я, Іван, нащадок і син чорнозему. Вічний хлібороб із дніпровських берегів! Земля моїх прадідів буде належати моїм синам. А ви і домовини в ній не знайдете”...

Іван співав на високій кручі “Реве та стогне Дніпр широкий...”, а Дніпро гнав хвилі.

Останній літак зробив віраж, розвернувся над протилежним берегом і пішов на солдата. Іван бережно поклав гвинтівку. Вибрав важкий, дикий камінь. І коли пілот знизив машину, жбурнув у агресора. Він не помітив, як сталава птиця висмикнула з-під черева блискуче перо й зі свистом метнула в сміливця. Вогняний вихор підхопив до неба самовіддану душу. Єзуїтським реготом хрести на крилах літака пішли колом...

Душа на землю вже не опускалася. Зверху вона бачила, як повільно змеленим чорноземом зі своїх жорен засипає війна колишне тіло воїна. У супроводі старого мельника його зустрів німецький офіцер. Весь у борошні, але без форми, він простяг Іванові закривавлений хрест, знятий із прицілу його снайперовської гвинтівки. Осторонь мати співала колискової. Погойдувала у вишнево-му садку коляску, в якій засинав він сам. Дружина стояла простою краєм битого шляху, розмашисто червоною хустиною хрестила немилосердну воєнну дорогу. Забувся...

У небі з’єднались всі хрести. Зі скрипом старого вітряка розкручували вогняним колесом світло в сонячну путь.

II

Чайки безтурботно переключалися на березі рукотворного моря. Що їм до колишнього Дніпра? Первісне загубилося в пращурах. Простір п’янив. Води набрали неочікуваної сили й розширили до безкраю свої володіння. Море повністю вийшло з покори, руйнуючи плани вершителів, поглинаючи найдорогоцінніше, що отримала від космосу нація, – найцінніший скарб людства й неоціненне надбання Землі – чорнозем. Ніякі вартісні порівняння, ніякі найефективніші та найграндіозніші проекти не мають абсолютного сенсу з невідомною втратою Богом даного родючого ґрунту, котрий є символом і матір’ю самого життя. Напевне, чайки знали, що колись тут усе було по-іншому: колосилися хлібносонячні поля, красувалися мальовничі села, прозора вода річок кишіла різноперою рибою. Вже й за їх пам’яті зникла в паші прісного моря частина благодатного степового берега: золотосні поля, рожевошкі сади, білі хати й домовини тих, хто жив у цих будинках. Та що їм з того – галасували на березі.

Усе без розбору проковтнула чи то людська ненажерливість, чи ненаситність штучного моря. Закусила бенкет церквами, запила криницями.

Люди з глибоким болем лишали плодючі родові місця. Простір, де кохалася й висповідувалася доля, зникав у пащеці апокаліпсичного кита. Трясовинні води щелепами шлюзів зімкнулися дніпровським каскадом по всій Україні. Немов сама безодня глузувала над нестерпним болем хліборобів, знущалися над пам’яттю знічених селян. Кожного літа кидала пригорщні розбещених водоростей у дуже дніпровське тіло. Зелена мара, ніби продзагін, відбирали з води життєдайний кисень, остаточно знищуючи корінних мешканців. Частина “населення” підводної території залишила обжиті місця, масово емігруючи через шлюзи на вільну воду. Та були то одиниці. Бо пройти всі кордони було майже неможливо. В одному кінці – солоне Чорне море, до якого адаптуватися без змін не вдасться. А з іншого – холодна московська земля, де теж вольного місця для теплолюбивої душі не було. От і гинули в замкненому болоті, а та перероджена дрібнота присмаку чистої вольності не знала. І їх під гучним гаслом “За чистоту довкілля” нахабно виловлювали розперезані безкарністю браконьєри, що самоназвалися тутешніми господарями.

Від рукотворного моря в окрузі стояв удушливий сморід. Його береги, багато літ, ніби після великого побоїща, ставали гігантськими кладовищами, вкритими кістяками риб, що силкувалися якось вижити, так і не переборовши родовий інстинкт.

Мешканців тихих боліт повністю влаштувало тутешнє життя: багато води, вдосталь смачної їжі. Дикі качки могли здалеку запримітити хижака чи мисливця.

Берегом до пернатого стійбища повільно наближалася людина. Вгодовані селезні насторожено витягнули шиї. Крижні не стали випробовувати долю й першими зі старечим крякотом піднялися в повітря. За ними з одностайною легкістю зринув косяк швидкокрилих чирків. Статечні чайки ще вагались, перебираючи помаранчевими лапами промитий пісок узбережжя. Невдоволено закричали, повільно знялися й полетіли вервечкою за качиним табуном. Берег звільнився.

Витягнуте кручами вересневе скло моря переливалося в таємничості глибин спектром осені.

Миколиних дум давно не зачіпала ця краса. Десь тут, на підточених хвилями кручах, загинув його батько. Не донесла тьмава пам'ять малюка той батьківський образ. Розмився дорогою днини. Тільки фото й задушевні розповіді матері дісталися в спадок. Засинаючи, він не раз спостерігав, як мати, запаливши свічку, розмовляла з батьковою світлиною. Простягувала до найдорожчого, найкоханішого образу під вишиваним рушником натружені руки і плакала.

Де знаходиться батьківська могила, не відав ніхто. Мати говорила, що загинув він на війні, нібито й зовсім поруч, на цих кручах, але тіла не знайшли. Шукала сама, розпитувала. Біль втрати постійно ятрив її незагоєну тугу. Тліла надія: вернеться чоловік, але жар той вигасав, не розгорівшись вогнем зустрічі.

Раніше мати щоденно ходила на берег. Клала на одному з пагорбів польові квіти. Старіючи, стала рідше бувати. Але кожного разу довго стояла край моря, розмовляючи з чайками. Заміж удруге не вийшла, хоч і була привітна, красива. Правда, трохи горда. Але не гордість стримувала пропозиції чоловіків, зупиняло не скорботне відчуття втрати: вдруге її серце не відповідало на поклик, не могло піднятися на святу вершину кохання, де вони навік залишилися удвох. Життєві турботи брала на свої плечі. З тим і жила. Вірила в Миколку. Хотіла, щоб ріс сильним, мужнім, а там, дивись, вивчився і став, як того бажав

батько, лікарем... За роботою і щоденними клопотами не встигала помічати, як вулиця вихопила сина й виховала по-своєму. Життя самонаправилося долею сина без отчого керунку.

Підозрілі товариші вписали небажані риси в його характер. Одружився. Чекала онуків, але його сімейне щастя було коротким. Вирушив на північ за "довгим" карбованцем. Заробив дещо. Хотів розпочати нове життя, але завертілася веремія перебудови... Все зруйнувалося на очах. Закрилися заводи, повалилися ферми, знецінилися гроші, зникли вклади.

Із важким серцем Микола йшов самотнім берегом. Обходив рештки сільського начиння, яке море ретельно обсмоктало і виплюнуло на огляд чайкам і рибалкам.

У променях перехрещеного Ярила тьмяно поблискували розлучені молюски нехитрого посуду. Глазурованими черепками тарілок, глечиків, кухлів гнила рука моря авангардно інкрустувала відвойоване в степу передчасся.

Миколі хотілося відбутися, стати людиною – хоч би в очах посивілої матері. Але ситуація загнала в безвихідь, майже до стану первісної людини, коли прожити й добути засоби для існування можна було тільки вилловом риби, кількість якої катастрофічно зменшувалася з ростом безгосподарності і збільшенням поголів'я невдах, викинутих за борт новітньою пертурбацією. Словом, молот дійсності розплескав на площині ковадла часу і душу, і мрію, і саме життя. У ситуації втомленої безнадії, коли, здавалось, прийшов край, село облетіла чутка, що за віднайдений іменний жетон і вказане точне місце загибелі німецького солдата його сім'я дає гарну винагороду. І саме тут під час війни німців полягло чимало. От і почався "промисел". Микола ще деякий час вагався, сперечався з доводами товаришів, бо ж – не гробокопач він, не варвар, не руйнівник могил! Проте чергова моровиця риби, низка невдач стали найвагомішими аргументами, і він влився в ряди "старателів". Його суть усе більше і більше засмоктувала кістякова лихоманка, припудрена маревом великих грошей.

III

Лівий і правий береги – вічне протистояння однієї ріки. Доки дістаємося протилежного – реалії змінюються на обох. На іншому – ностальгуєш за втраченим. Так і мечеться душа між берегами течією скороплину.

Заморений у часі, занесений ґрунтом, забальзамований мулом весняних розливів, спочиває на дніпровському острові у своєму довічному поході “арійський” солдат. На чужій землі шматок прискороного заліза метеором ухопив молоду душу і поніс у незмірне. Кинуте посеред берегів древньої ріки тіло, татуйоване срібним оберегом, хранило поза часом початок особистості. Одвічним свідоцтвом, невідправленим листом лежав, чекаючи живу душу в чорноземному архіві ключ: індивідуальний жетон солдата.

Жовто-сірий кістяк, поржавіла зброя, останки амуніції не цікавили Миколу. І лежать б їм повічно, якби не дві обставини, породжені часом: низка суспільно-політичних потрясінь, що призвела до зубожіння України з усіма цьому наслідками, і поступовий економічний підйом Німеччини зі зростанням ролі особистості.

Стихія пошуку, підсолоджена вимріяним майбутнім достатком, живила Миколину надію: ось знайде, ось заживе!..

У черговий раз лопата відкидала досаду. Черепи давно не лякали потойбіччям. Він праг статків у свою реальність від їхніх нащадків, і ті мертві – ціною власного безімення – рятували його душу.

“Смерть зіграла тут гучне весілля. Приданого – одні кістки”, – саркастично промовив “тост”, хльобнувши з фляги ковток оковитої. І далі продовжив пошуки.

Заступ заскреготав. Руки в жадібній конвульсії занурилися в перетлілі останки: ребра, гомілки, череп. Звичний страх до смерті відступив перед натиском інстинкту самозбереження. Потойбічність стала привабливішою за дійсність. У ній він знаходив більше спокою, більше довіри, ніж у лукавих очах реальності. Вона давала доступ, уседозволеність, приналежувала: візьми, не бійся, нічийне ж... Спокуса лихоманкою охопила єство шукача...

На перше побачення вона приходить легкістю з вуст інших: узяв і живу. І ти вже не ніхто. Закохує до самозабуття. Цей фатальний шлюб під силу розірвати тільки високому життєвому спрямуванню. Але коли переглядати цінності? І чим? Душа без культурного напластування – порожня. А чесноти – як позашлюбні діти. Нікому виховувати ідеали, скеровувати до високих цілей. Особливо ж – що сучасність вивела антиподи. Їх навіть не вибирають, вони самі – прямо з екрану – вповзають у нерозторопну душу. А чесноти залишаються – ізгоями, паріями.

Спокуса заохочує прикупом, породжує жадібність, лихоманить серце, примушує забути про совість. Її “величність” вивершується нишком. А встановивши в душі людини свій чорний трон, наказує викинути зі світлиці духу весь щирий достаток, аби не дошкуляв рабу. Отримати все більше і більше, за будь-яку ціну робиться гаслом того, ким вона повеліває. Уже не обставини, а вона “рідна” загнала Миколу в плавні, тримає під пильним оком у цьому мошкариному пеклі. Це вона судорожно стискає в руках вицвілі кістки і до крові на пальцях риється в тліні. Вона міражує сите життя, до ілюзії якого так і не дійшов колись упевнений у собі солдат фюрера. Вона безсмертна, доки людина не відцурається зайвого.

У монетній площині острова, в магічних пасах Новоліття відбувся ілюзорний ритуал. В його сяйві мрія “арійця” не вмерла, а перелилась у мозок копача і заставила працювати на себе.

На збитих руках запеклася глина, але Микола не звертав на це уваги. Терпеливо звільняв із чужої обителі останки вояка. Кров сочилася зі свіжих ран, химерними лініями розписувала пожовклі кістки. Немов сам час виступив древнім жерцем, провів культовий обряд кровозмішування й тим завершував церемонію.

Гарячкуватий порив осіннього вітру зірвав залишок білявого волосся з правильного арійського черепа й поніс до води. На якусь мить старателю навіялося: загиблий офіцер підвівся з домовини і пішов далі своїм шляхом.

Копач витер брудним рукавом піт з чола і став далі розгрібати трофей. Його загрубілі пальці торкнулись у вогкій глині твердого предмета. Зачаїв подих. Відпрацьованою злодійкуватістю вихопив і обер знахідку. На сонці красувалася в гарному стані відзнака німецької воєнної доблесті – Залізний хрест. “От гад, – подумав, – напевне, багатьох наших поклав, раз Гітлер благословив такою нагородою. Значить, закономірно він тут залишився. Отримав розплату”.

Микола заховав хрест до нагрудної кишені. Витер руки об поли давно зношеної секондхендівської сорочки. Посміхнувся до зажуреного світила і ще з більшим азартом почав ритися далі. Руки імпульсивно шастали в імпровізованій вибухом домовині. Відчуття, що от-от здійсниться його заповітна мрія, підстьобувало вивірені рухи. Мить – і в судомнім пориві на світ божий виверглась

у його руці німецька гвинтівка. Корозія попрацювала віртуозно, але Микола упізнав продукт Вермахту. Лопатою очистив нарости. Взявся далі, але неловким рухом відбив магазин. Випали спаяні окисом бойові набойі. Знахідку застромив дулом у глевкий ґрунт. Присів на дно ями, зібрав і перелічив патрони. Не вистачало одного. “Мабуть, готувався до бою”, – мелькнула думка, але чи встиг вистрелити, чи ні, сказати було важко. Земля і час замурували наглухо затвор. Гвинтівка навіки втратила своє нелюдське призначення. Підвівся. Взяв зброю. Підійшов до берега і щосили швиرونув смертоносне залізо на переплавку в плавні. Навздогін полетіли набойі.

Концентричні кола розбіглися мельхіоровою гладінню, загубивши в собі поховальне місце. Дніпро насупився грозовою хмарою.

Перебрав мотлох стілої форми, але жетона не знайшов. У пухкому нутрі кістяка пальці нащупали невелику, оброслу глиною річ. Коли обтер її об штани, то в руках затьмяніла куля. На своєму тілі вона добре берегла нарізи: вихідний документ, виданий зброєю у світ. “Трьохлінійка”. Подивився довкруз. “Звідки прилетіла? До берега далеко. Правда, рельєф тоді був іншим. Кручі значно ближче стояли. Десь там загинув батько, – примірював часові відстані. – Мати говорила, що коли приходив востаннє, то мав гвинтівку”. Миколу осінила блискавична думка: “Невже це він зупинив загарбника! Не дав дійти до їхньої оселі. І той не вбив ні матір, ні його. А може, хтось інший? Все-таки війна...”. Задумався. “А якщо він, – шукав внутрішнє оправдання, – то син має моральне право розшукати цей злочасний жетон. Хоч би так, але хай розквітається за смерть батька. Цей фашист поламав і моє життя. Не було б війни, батько навчив би жити, вивів у люди. Став би лікарем і не копірився б тепер хробаком у протрухлих кістках. Допомігав би живим, а так і собі ради не дам”, – і боляче стис кулю в руці.

Протиріччя грозовими хмарами стикалися у свідомості, кидали на тлін його істоти блискавки доводів, ламали горизонти світобачень.

“А я? Куди мені подітися? Де розрадити серце? Нема могили батька – і прийти нікуди. Мати, вона лише жаліє. Безпритульні ми. Потрібно шукати своє коріння, віддати шану своєму роду. Може, тоді Бог благословить і мене на достойне життя. Все, досить, пішов!” Рука екскаваторним ковшом зачерпнула жменю праху, щоб жбурнути з відчаю, і вже

замірився, як до сонця потягнувся срібною змією почорнілий ланцюжок. “Він! Тут!” Упав і почав відчайдушно розгрібати смертельну суміш із пороху, землі та кісток. Майже відразу знайшов бажане. Протер – і місячний метал відроджено задзвенів на свіжому повітрі. Закличний дзвін підіймав останки воїна, виказуючи шлях на його пенати. У Миколиних очах заіскрився новенький “Мерседес”. Хата з-під лишайникового шиферу трансформувалася у європейський котедж. Шикарні ванни виростили замість поштопаних, витертих до заліза цинкових ночов. Кістява досада вдягалася у валютні купюри, відсторонюючи колишні благородні пориви егоїстичними візіями його майбуття. І тільки чомусь у рожевому мареві не зникали його старі калоші, в яких порав свиней.

Промені натомленого світила кволо прощупували нордичні знаки Третього Рейху. Жетон завис між небом і землею, пульсуючи в тремтячій руці сина солдата. Дух німецького вояка пішов із розмурованого пристановища. Посередині безмежжя некошених підводних полів покинув курганний острів, віддаючи спадкоємцю переможця мізерну долю благ, які колись так щедро були обіцяні йому.

Крізь марево срібла Микола бачив, як на березі його дитинства похилився до знедоленої води почорнілий безіменний хрест. Море забрало останнє пристановище небіжчика. На малахітовій поверхні відшліфованого плееса колихалася розбитим човном домовина...

Микола опустил руку, але не міг відірвати погляд.

З берега, ніби чернець після молитви, піднявся синьо-чорний крук. Крилатий монах поволі підіймався шарами епох. Багатотомна книга кручі гортала часи в старому оці. Не діставшись гори, склав крила в спустошеній могильній ямі. І страшним було його мовчання. Багатоголосим наріканням предків. Знявся й полетів далі. Проминув два струмки. І проступили очі Матері-Землі. Іконно стікали з них сльози по обірваній сторінці берега. І плакала її душа попереджально. І був той лет сповідальним, але покаяння не визволив з-під громаддя духовних завалів. І залишилась по-стать у темному одіянні крука всередині сотвореного. І силкувалася викликати сумління із совісті нащадка. І допоки душа не визволилась, не припинила власну руйнацію – підіймати їй болі минулого. Так і не покинула непростеного, бо підвести до небесного причастя наречено їй тільки врятовану душу.

У нахмурене фіолетом небо, мов духи пращурів, знялися дві білі чаплі. По колу підіймалися у висхідних потоках, залишаючи межі нездійснених сподівань.

Провидіння змішувало картини, поміж яких металася його хвора душа. І в цьому проміжку міжсвіття бачив він сонмище своїх співвітчизників, що отупілим мовчанням витрушували пращурів із могил.

І тривало видіння менше миті, але змісту в ньому – ціле життя.

Заходила гроза. Небесне тло зариштував морок важкого ливня. Блискавка навпіл розітнула громаддя. І щось яскраве висвітлилося в зигзаговиці вилому, однак злива миттєво залатала нетутешнє. Сердито загули громові литаври.

Істота борсалася посеред купи кісток, засмоктана трясовиною матеріального колообігу. Серце стислось у руці разом із жетоном. Все інше зникло.

Вода піднімалась. Стрімголов, кинувши пожитки, побіг до човна, але в останню мить згадав напутні слова бувалих: “До жетона потрібно декілька кісток і череп. Тоді за це платитимуть удвічі більше”. Повернувся, схопив потрібне. Цінний вантаж кинув на дно човна і погнав вутлу посудину крізь здиблене море до рятівного берега.

Саме небо випромінювало гнів обурення. Грізним громовим голосом закликало зухвальця одуматись. Енергією, назбираною живим простором, воліло освітити затьмарену свідомість, пробудити, повернути в людину гідність і пам'ять славного роду. Буря ламала весла, підкидала човен у збунтоване повітря, бажаючи завершити посередині Дніпра недописану драму. Ще мить – і стихія рознесе на друзки всю бутафорію і поглине разом з нею п'ятдесятирічне закулісся.

Весла двома смичками скрипіли в кочергах. І ця ледь чутна штучна партія вливала в природну симфонію бурі трепетну значимість життя.

Думки ширяли поміж блискавок, але дістатися ні неба, ні берега не могли. Здавалося, час, відведений на їх існування, – вичерпався. І суцільний шквал переслідував, збивав їхній лет, а буря топила у хвилях всю їхню обнадійливість. Суша в очах Миколи захлиналася магматичним окропом хвиль, бараккалася і ледь не йшла на дно.

Місточки плавали поверх днища. “Не дістанешся”, – гримів підземним баритоном череп арійця. І мертві зіниці спалахували блискавками, глибоко в очницях, напівнаповнених збудженою водою.

Шполик відкинуло до корми. Кинув весла. “Вживу”, – ухопив рятівну річ і ледь не випав за борт. Сів за весла. Поставив човна проти хвиль. Одним веслом утримував напрям, а другою рукою вихлюпував шполиком воду.

“Молитва, молитву б згадати, хоч би одну, – гарячково пульсувало серце. – Мати ж читала, жодної не вивчив”, – досадував Микола.

І вже не знизу – зверху на нього дивився суворий і сивий Дніпро. Дмухнув сильніше, розвернув човна могутньою рукою і вже хотів накрити другою, та Микола взявся щодуху за весла. Вибравсь на щонайвищий пінястий гребінь і там маяком побачив хрест. Та перш ніж шугонуть вниз – заволав: “Боже, не погуби!.. Батьку, батьку допоможи, врятуй сина. Мамо, де ти?..” Крик зірвався всередину душі. А там у вишій сорочці стояв батько. “Живи”, – зійшло рятувальне слово з його незворушних вуст.

Дніпро відсторонив від нещасного свій вирок.

Хмари розступилися, хвилі поволі вляглися, відпускаючи душу Іванового сина шукати серед безлічі шляхів свою стежку до олтаря вічності.

Шторм утихомирився. Розтерзані глибини скислого моря пахли порятунком. Повернулася пам'ять, та не родова. Дістав із кишені цінну знахідку. Знову в очах спалахнув холодний вогонь азарту. Лукаве полум'я спалило минулий страх, а з ним і всі муки совісті.

“Пронесло. Ну й привидиться ж!.. Чого тільки страх не наговорить. А може... Треба таки сходити до церкви та поставити батькові свічку”.

Але на поверхні оголошених намірів укорінялися “Мерседес” з новеньким “котеджиком”.

Човен торкнувся берега. Похапцем зіскочив у воду. Нога ковзнула по чомусь слизькому. Ледь втримався. Намацав у прозеленкуватій каламуті досадну перешкоду. Підняв – і моторозна несподіванка здибала на тілі “гусячу шкіру”...

“Смертельний день”, – заціпеніло прошевелились губи.

Із випростаної руки на Миколу прискіпливо зирив із вічності холодний череп. На фоні просвітленого неба очні западини наповнилися чистотою озону і тією ясністю пронизували душу наскрізь.

Машиально зробив крок. Зачепився. Занурив руку. Зі ржавої, без набоїв “трьохлінійки” стікала вода. “Досить. І на цьому

світі, і на тому – одна війна. Боже, що це таке?! Я жити хочу. Гарно жити, – і додав, – за будь-яку ціну...”

Гроза відступила. Далеко, наче з глибини, громом сакраментально розімкнулися вуста затоплених порогів: “Опам’ятайся. Згадай про совість. Не хлібом єдиним живе людина”, – і гуркіт помчав істину за глибини обрїю.

Але на місці совісті вже проростав ненажитий достаток і брав у господарі нащадка хлібороба, щоб його душа покїрно рабувала й у новому часі.

“Містика! – протяжно заревів Микола. – Це вже занадто. Напричувалося ж сьогодні... Дайте пожити.. Із совістю не виходить”, – і жбурнув трофей назад. На мить завагався з черепом... і послав його слідом.

Зранене тіло води болїсно затягувало зелену рану.

З неба, начебто вже безхмарного, бризнули дрібні краплі. З кручі сумно стїкали сльози двох відкритих джерел...

Вибрався на сушу. Намацав у кишені багатообіцяючі скарби і рушив берегом.

Посмішка якогось дикого, нелюдського трїумфу не сходила з його обличчя. І побач він своє відображення – вжахнувся б. Злякалися б також інші, але до них він прийде в гримі добродїнності.

Іронїчно подивився назад і чужим голосом кинув виправдання: “Не мародер я, не грабїжник! Досить уже моралї. Я буду жити краще і по-новому”, – потягнув за ланцюга рятївний човен.

Здавалося, стихїя вщухла, але з “позицій” дніпровських порогів останнім громом ударив батьківський голос: “Добре, Миколо, що ти не став лікарем...”

Син ошалїло озирнувся. Порожньо. “Батько... Звідки? Його голос... Може, і чув немовлям, але ж не можу знати. Це вже мариться. Швидше додому. Скїльки можна терзати мою душу?! Важкий день”.

Зробив пївкроку. Прислухався. “Може, ще щось гримне. Може, підкаже, як увїйти у власне Новолїття”...

Довкола стояло немилосердне мовчання.

На березі доходила викинута рукотворним морем риба. Вперемїшку лящї, щуки, судаки – судорожно хапали останні порцїї кисню. Погляди приречено скляніли в підсонячному світі, який став далеко агресивнішим за середовище, яке їх викреслило.

Смерть одних підносила щедроти інших. Великий білий мартин чапав узбережжям, здїймаючи – за новою жертвою – вгору крила. Ворони зграєю гїен обсіли коропа. Кудлатий тхїр потягнув до нори ще живого судака... “За нїч усе підберуть. Новий день забуде трагедїю минулого й знову манитиме до берега золотавим присмерком пїску”.

Вгрузаючи в мокрий пїсок, Микола тягнув важкого човна. На дні плюскалася вода, і від кожного кроку почорнілі кїстки емблемно схрещувалися під черепом арїйця.

“Яка духовність? Яка турбота про ближнього, коли порожні кишені. Достоїнство, честь не сумїсні з голодним шлунком. Яке може бути благородство під зношеними ганчірками. Культура... Совість породжувала в нас лише одні злидні. Усе життя вчать тому, чого не існує для них. Милосердя і покїрність довели нас до жебрацького стану. А навкруги, мов гриби пїсля дощу, ростуть статки тих, у кого совість не гримить у душі... І трудами праведними там і не пахне. А живуть! І нїчого. А я хто? Чим вони кращї від мене? Нї розуму, нї таланту. Хитрїсть навчила виживати. От і вся душа, до копїйки. А з іншим, – прищурих око на Днїпро, де впокоївся батьків череп, – як будуть гроші – розберемося...”

Човен прописав берегом кордонну смугу, подїливши його на двї нерївнозначні частини. Позаду залишилася безповоротність, яку не підкупити, й чекати підказки тут було марно. Земля предків мовчала... Попереду – з мїфічних валів багатства виростало новїтнє життя: сильне, амбїтнє, досягало круч і зїштовхувало їх у воду.

У древньому небї Борисфена, опромїнившись блискавками, здїямались усе вище і вище двї білі чаплї, залишаючи внизу суєтний день під забутим іменем “Новолїття”.

